

GOTICKÝ SLOH V EVROPĚ A V ČECHÁCH

Karel Švuger

DVK/ 2. ročník

Květen 2012

Obrazová dokumentace,
základní pojmy, principy,
památky

VY_32_INOVACE_DVK21/20

Umění gotiky

Název vzniklý v manýrismu jako hanlivý označoval estetické pojetí jeho domnělých autorů - Gótů. Autor myšlenky, malíř, architekt a spisovatel Giorgio Vasari označuje gotický sloh za hrubý a zmatený. Měla tak být postižena tvorba hodnocená jako výplod barbarské kultury na rozdíl od klasicizujících teorií o umění a antikizující estetiky. Samotní Francouzi nazývali svůj nový stavební styl, který se později rozšířil i na ostatní výtvarné žánry, výrazem **ogival** (franc. ogive = lomený oblouk).

Myšlenkový základ gotiky představuje scholastika používající zásady čisté logiky ve spojení s dogmatikou, jak byla vyučována na první univerzitě Sorbonně v Paříži.

Vztah k Bohu a kult Panny Marie dává vzniknout rytířství, které svou morálkou ovlivňuje celý středověk.

Centrem nového pojetí umění se stal už od 10. století klášter benediktinského řádu v **Cluny** v Burgundsku,

Odkud se nová estetika šířila do Evropy, a oblasti Normandie a Il-de-France, které ležely blízko Paříže a kde se gotika dotvářela a zdokonalovala.

Ve 13. století pronikla do Anglie, Nizozemí, Německa a střední Evropy i na jih do Španělska.

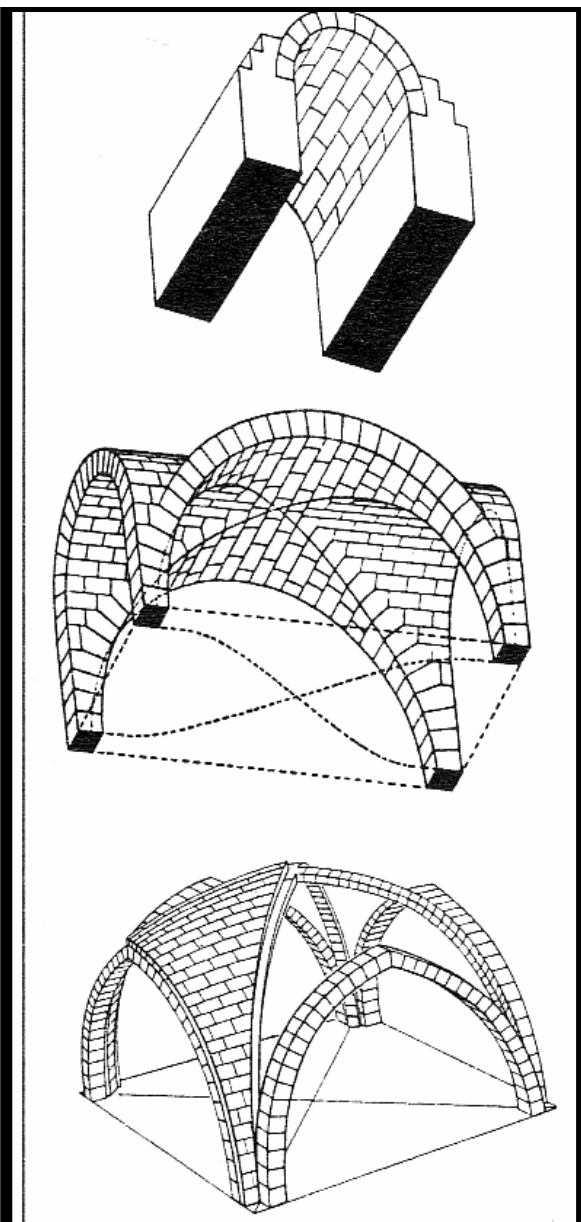
V době od 12. do 16. století ovládla gotika postupně celý západokřesťanský svět, takže žádný jiný sloh se s ní nemůže v síle vlivů na národní kultury měřit.

První znaky nového slohu se objevují v polovině 12. století v chrámu

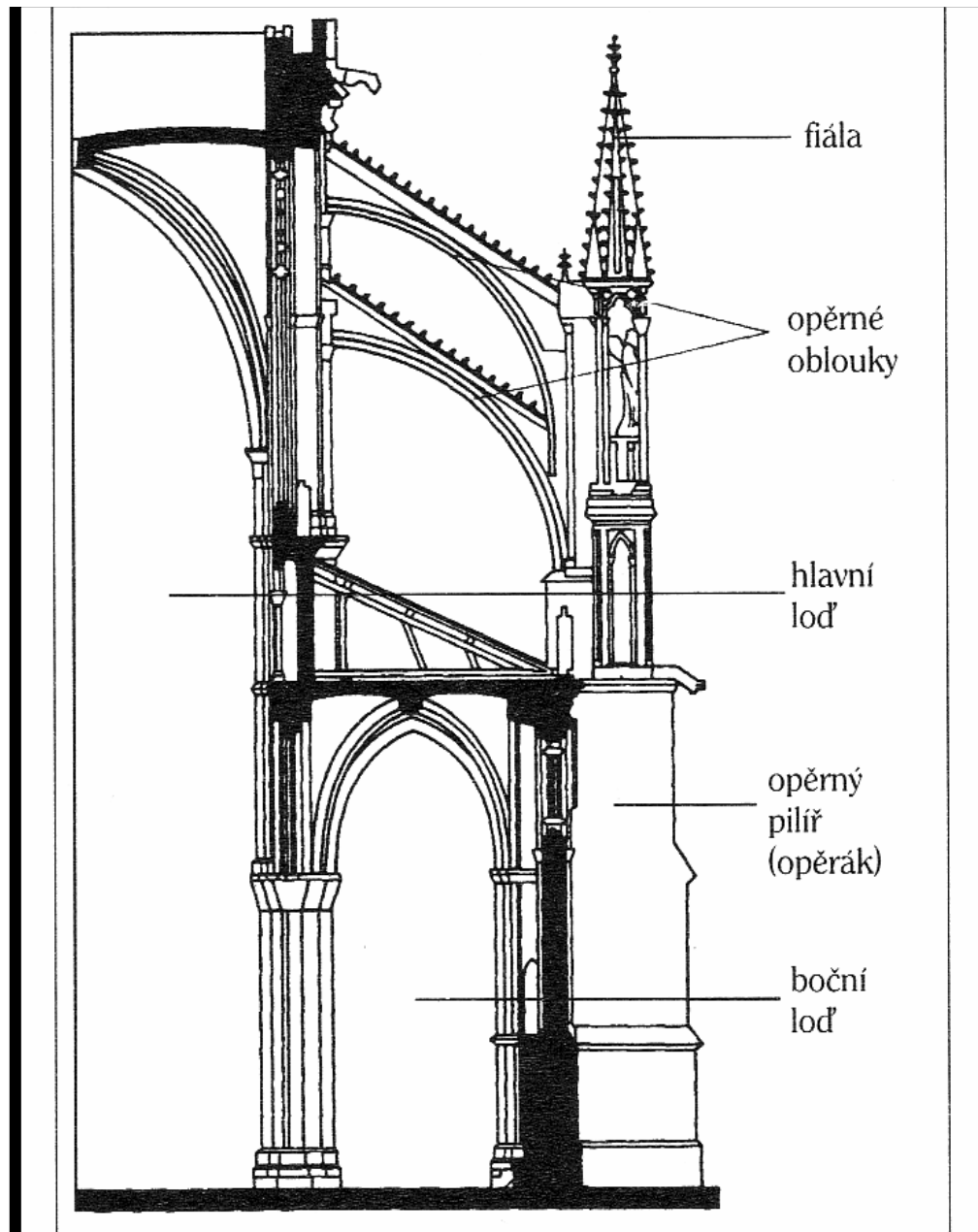
Saint Denis, jehož stavbu vedl opat **SUGER** (asi 1081-1151).

Byl zde poprvé použit systém žebrové klenby, zatímco lomený oblouk, typický znak gotických staveb byl už v té době známý a používaný i ve starších stavbách románského typu (např. Saint Lazare v Autumu v Burgundsku). **Spojením lomeného oblouku s žebrovou klenbou** dochází k **revoluci v architektuře**.

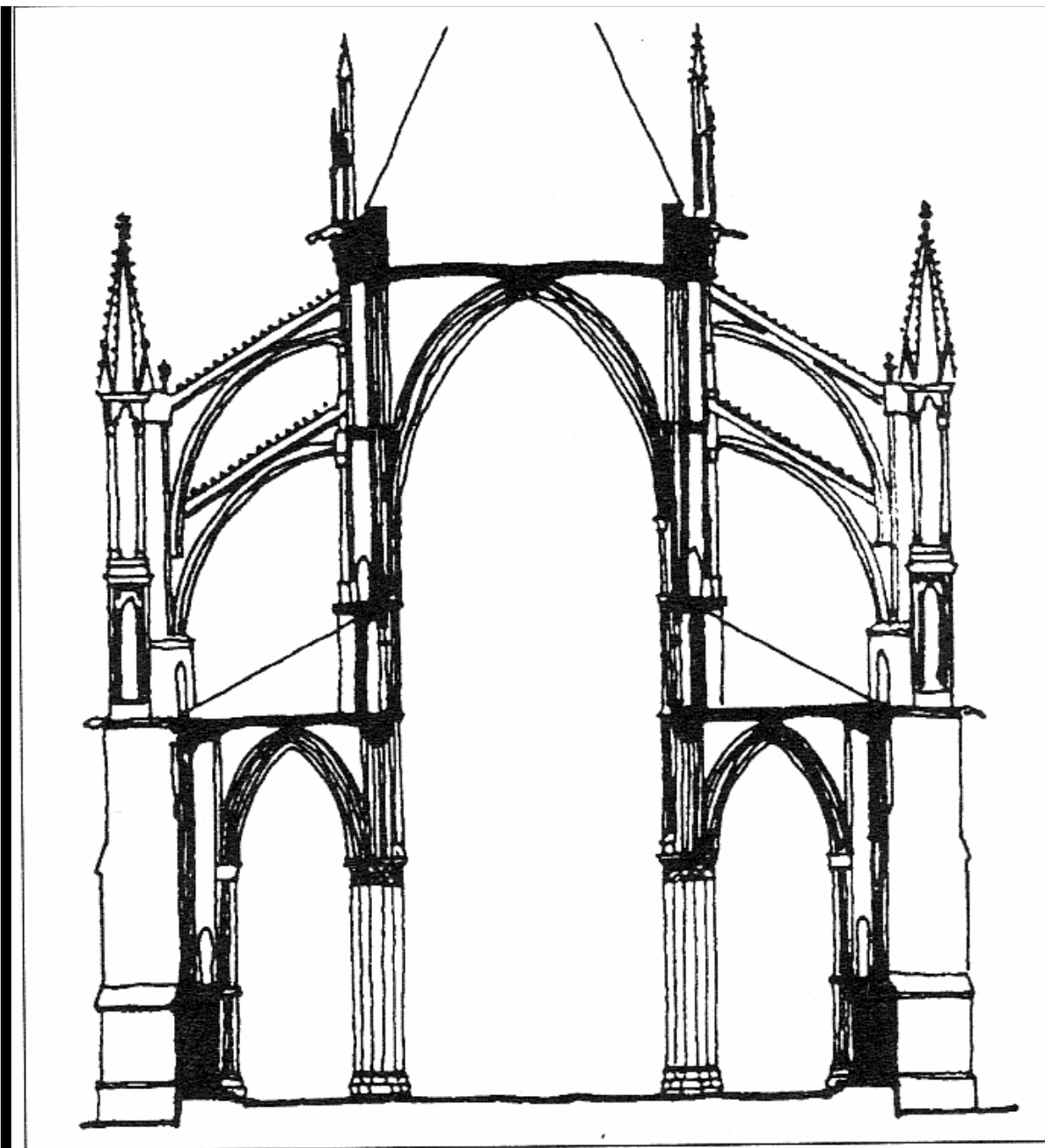
Klenba rozvádí tlaky stropu do čtyř bodů, které jsou zvenku podepřeny dalšími oblouky.

Vývoj klenby: valená, křížení kleneb, žebrová

Vnější opěrný systém gotické katedrály

Řez katedrálou Notre-Dame v Paříži

Tento **vnější opěrný systém** dovolil zásadní odlehčení zdiva ve srovnání s architekturou románskou

a **využití skla** nejen jako prvku stavebního ale i jako plochy pro tvorbu malířskou a umožnil stavbu vysokých lodí.

Odlehčení architektury je provázeno i snahami ryze optickými použitím dekorativních prvků, které odnímají těžkou hmotnost zdiva jeho rozšířením v prostoru: **fiály, vížky, kraby**

a především **zdůraznění vertikální linie**, která žene architekturu téměř „až do nebe“.

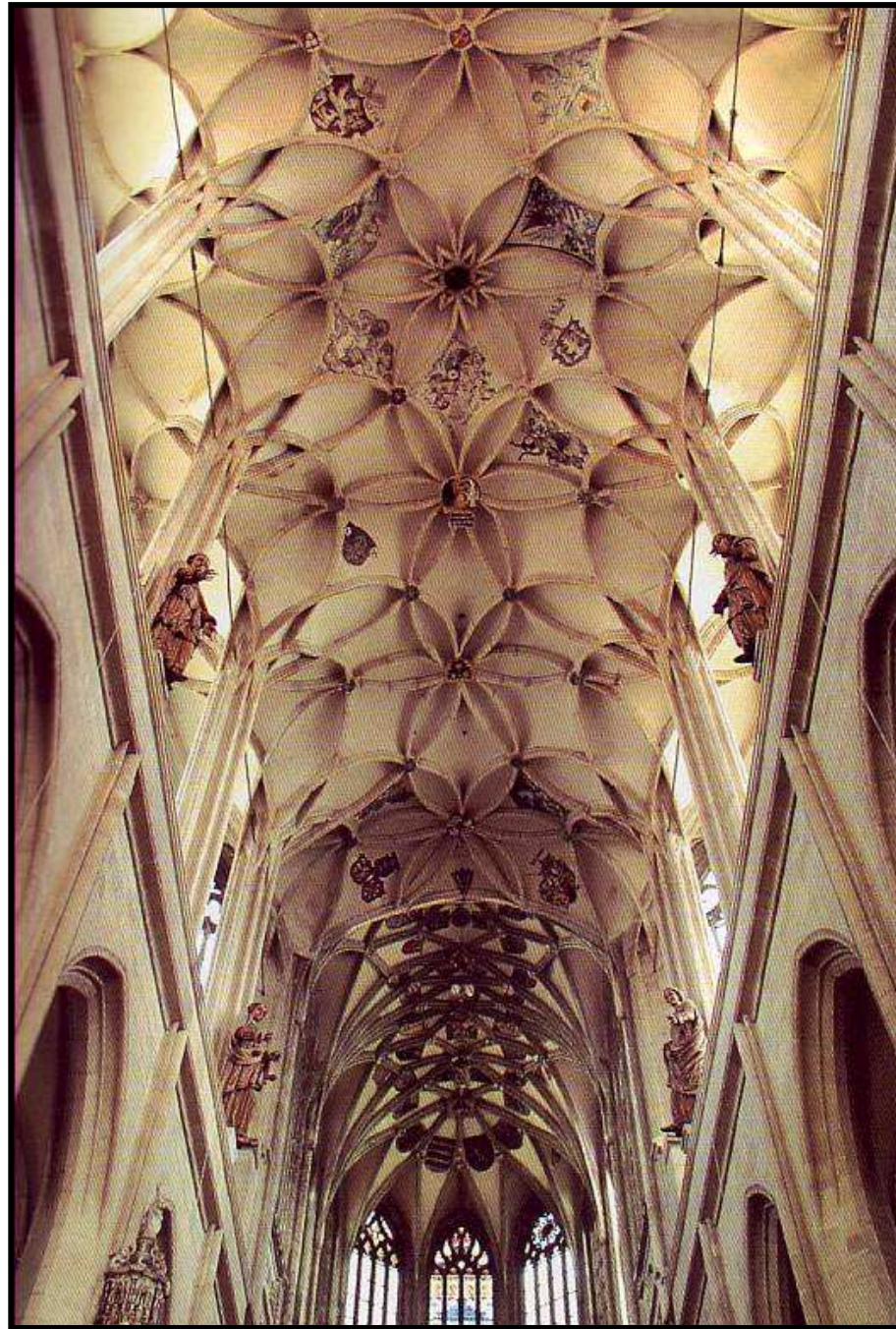
Tyto principy byly použity i v započatých stavbách chrámů **Notre Dame v Paříži a Laonu**, podobně tomu bylo při stavbách chrámů v **Noyonu či Senlis**.

V polovině 13. století se začíná používat **visutý svorník žeber** (**katedrála v Amiensu**), později se stává žebrová klenba příležitostí k dekorativnímu pojetí (**katedrála v Gloucestru**).

ARCHITEKTURA

Druhy

stejně jako v době románské:

kostel a klášter ve stavitelství sakrálním,
hrad, tvrz, městský palác nebo *dům* ve stavitelství světském.

Když gotika začala s výstavbou nových měst, rozvinul se *gotický urbanismus* (plánované budování měst podle stanovených zásad)

a rozmnožily se druhy a typy městských staveb.

Potřeba zajistit obranu proti nové válečné technice (střelný prach od 14. století) vedla ke složitějším a mohutnějším stavbám *fortifikačním (opevňovacím)*.

Typy chrámů

kostel byl stále hlavním druhem sakrální architektury –

převzala gotika z románské doby, jen je přizpůsobila novým slohovým principům

Katedrála Jejím vrcholným dílem se stala *gotická katedrála francouzského typu*: bazilika s chórovým ochozem s věncem kaplí a vnějším opěrným systémem.

Konstruktivní

Gotická architektura používala *tří* charakteristických konstruktivních prostředků:

1. *lomeného oblouku* (zmenšení tlaku klenby; možnost volby výšky klenby; stejně vysoká klenba nad různě širokými prostory), který přejala z románské architektury, ale vytvořila z něho typický motiv konstrukce a dekorace;
2. *žebrové klenby křížové* (svedení tlaku klenby do čtyř bodů; ztenčení zdí; odlehčení klenby), jež se také objevila už v románské architektuře, ale gotika rozvinula její přednosti;
3. *vnějšího opěrného systému* (opěrný parabolický oblouk, vnější opěrný pilíř, fiála s kraby a kytkou, vnitřní přípora), který je vlastním výtvozem gotické architektury; umožňoval odhmotnit zdivo (pouhá výplň mezi pilíři) a vykouzlit tak jedinečná díla dekorativní nádhery.

Charakteristické Konstruktivní prostředky poskytovaly nezbytné předpoklady k dosažení *uměleckých záměrů* nového slohu, jehož charakteristické znaky jsou:

Znaky

1. *dynamismus* (proti románské státnosti; architektonické články jsou v stálém napětí; střídání arkád vytváří dojem pohybu; přípory pilířů jakoby tryskají vzhůru);
2. *vertikalismus* (proti románské horizontálnosti; všechny články stoupají do výšky - tíhnou k nebi; projev gotického spiritualismu);

3. *odhmotnění* (proti románské hmotnosti; okna nahradila zdi; ztenčení zdí; bohatší článkování pilířů, žeber a výzdobných prvků; stavební hmota se zcela podřizuje umělecké formě);

4. *sjednocení prostoru* (proti románské aditivnosti; prodloužení chóru a zkrácení příčné lodi; snaha sjednotit prostor vedla k typu síňových neboli stejnolodních chrámů);

5. *snaha vytvořit sugestivní imaginární (pomyslný) prostor, který mystickým barev*

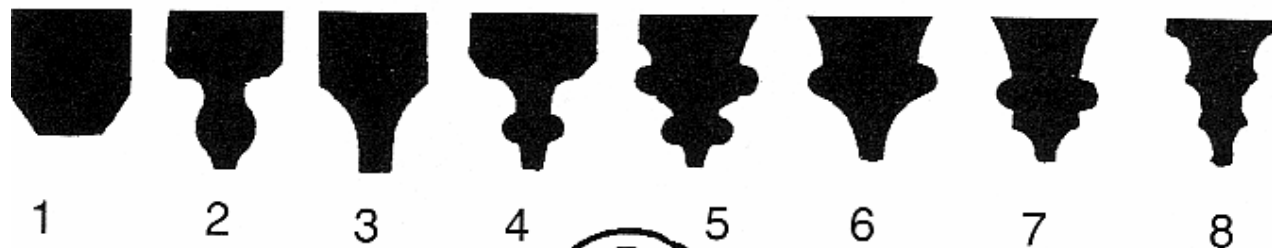
ným médiem povznáší člověka do nadpozemských sfér

.

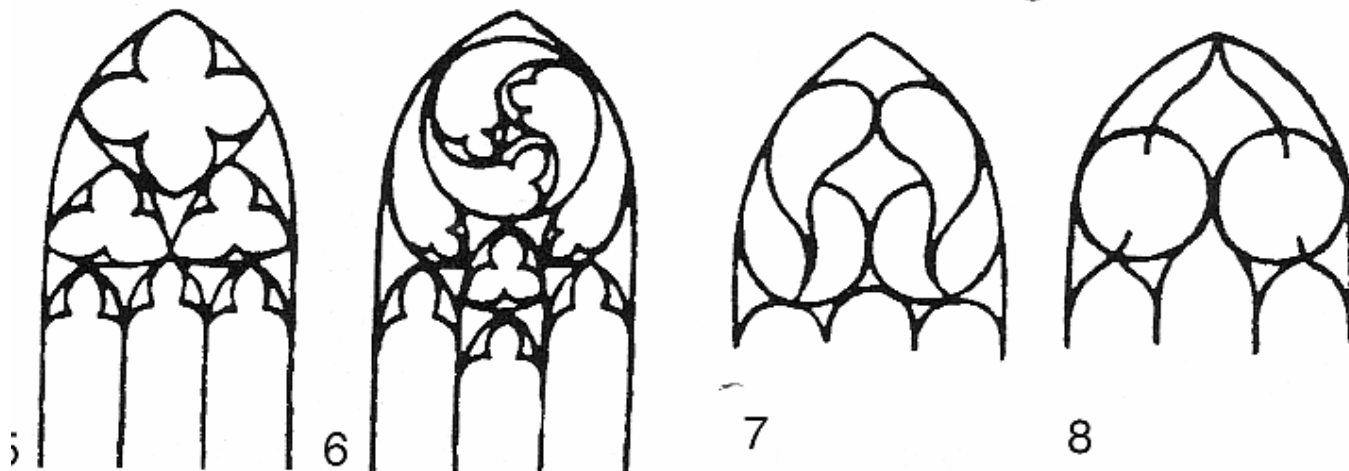
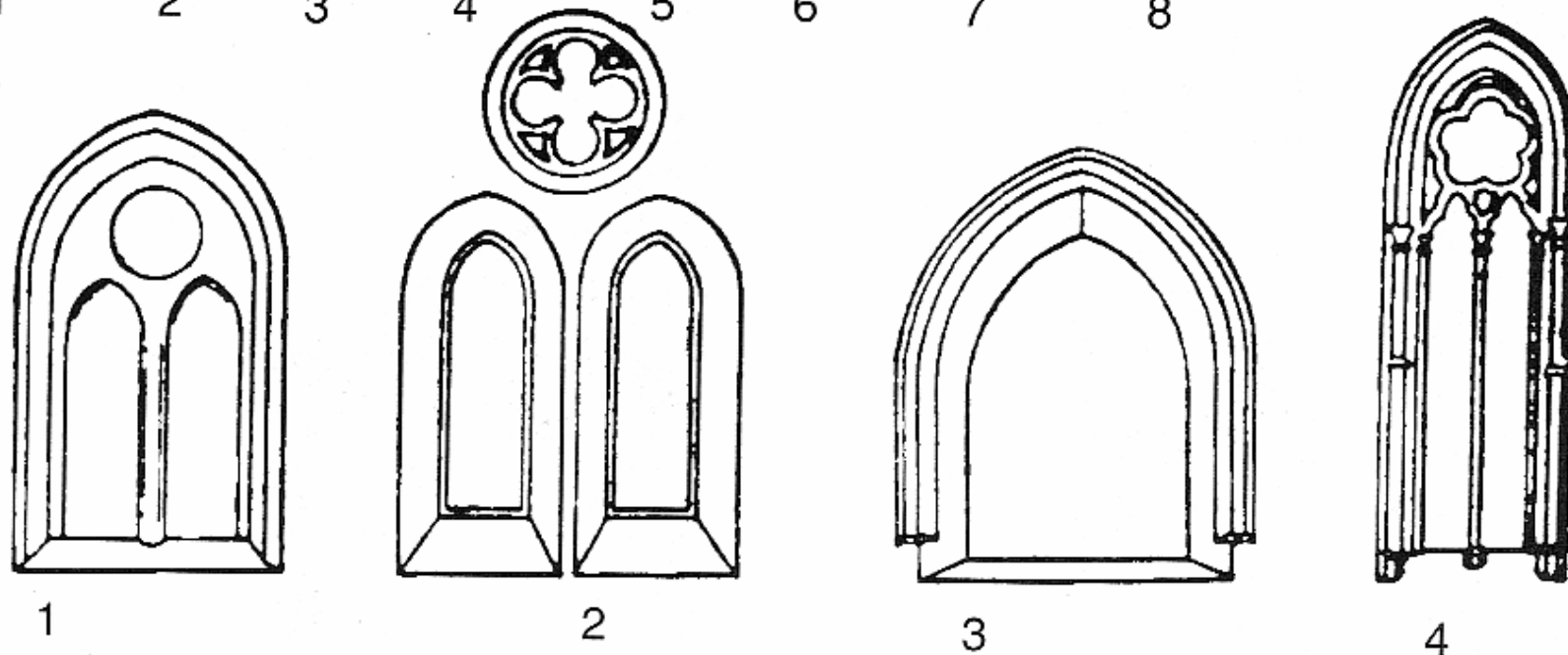
Dekorativní systém

Gotická architektura využívala bohatého dekorativního systému, jenž své motivy čerpal jednak z *geometrie* (kružby oken s trojlaločným obloukem, sférickými trojúhelníky nebo čtyřúhelníky, s plaménky; fiála - jehlanec ukončující opěrné pilíře zdobený kraby a ve vrcholu kytkou; vimperk - ozdobný štít nad portálem nebo okny; baldachýn - ozdobná stříška nad sochami), jednak z *přírody* (rostlinná ornamentika: břechtan, vinná réva, dubové listy, jahodník, orlíček ap.).

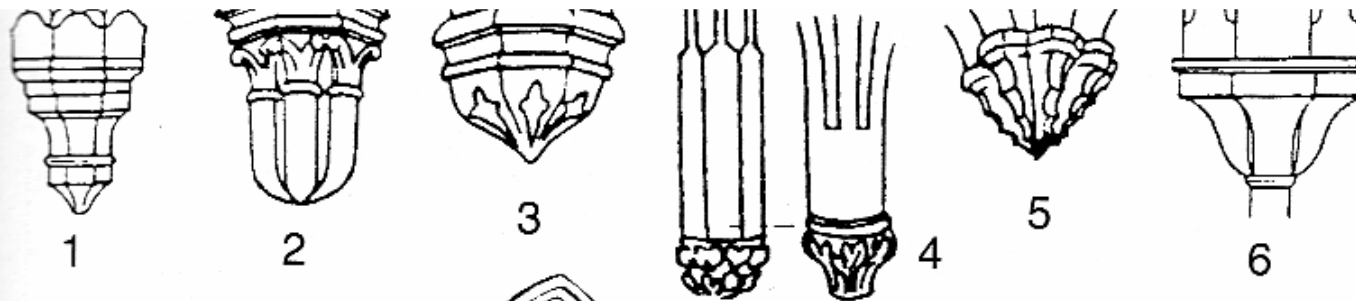

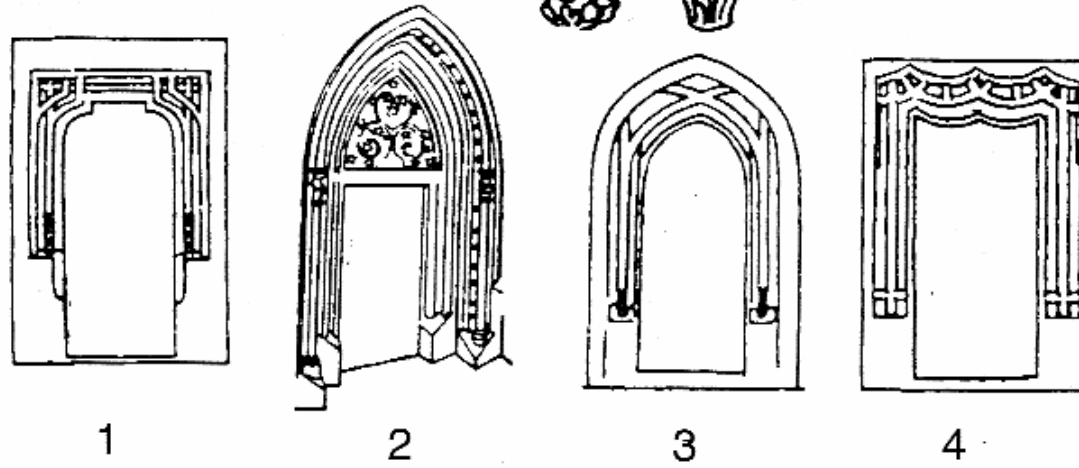
Gotická architektura, žebra:
 1 hranolové s okosením;
 2 hruškové; 3 klínové;
 4 – 7 parléřovské; 8 klínové,
 třikrát vyžlabené

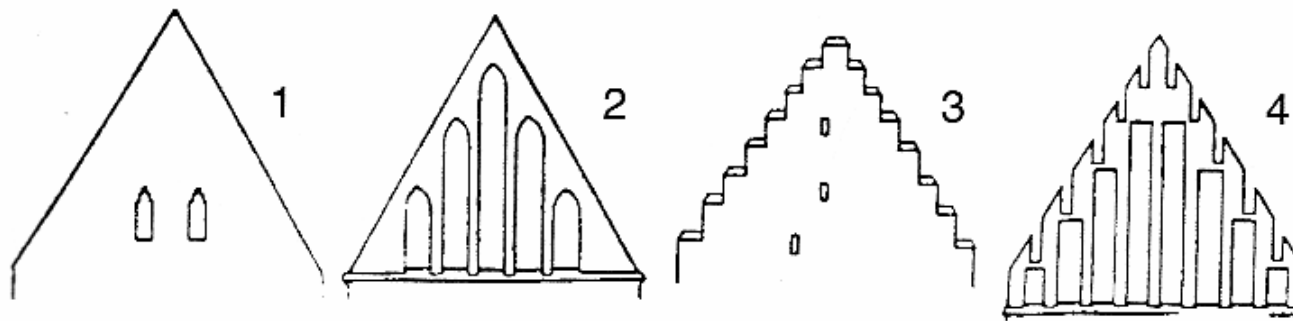
Gotická architektura, okna:
 1 – 4 raně gotická (Anežský
 klášter v Praze);
 5 s kružbou se sférickými
 trojúhelníky a čtyřúhelníky;
 6 s rotujícími plaménky;
 7 – 8 s různými pozdně
 gotickými kružbami

Gotická architektura, konzola:
 1 kalichová s náběžními štítky;
 2 bubnová; 3 kružbová;
 4 listová; 5 ostruhová;
 6 proláklá jehlancová

Gotické portály: 1 sedlový s okosením; 2 raně gotický; 3 s přetínávacími pruty; 4 záclonový

Gotická architektura, štíty:
 1 hladký;
 2 s vpadlinami;
 3 stupňovitý;
 4 cihelný stupňovitý
 s vpadlinami

Gotické katedrály:

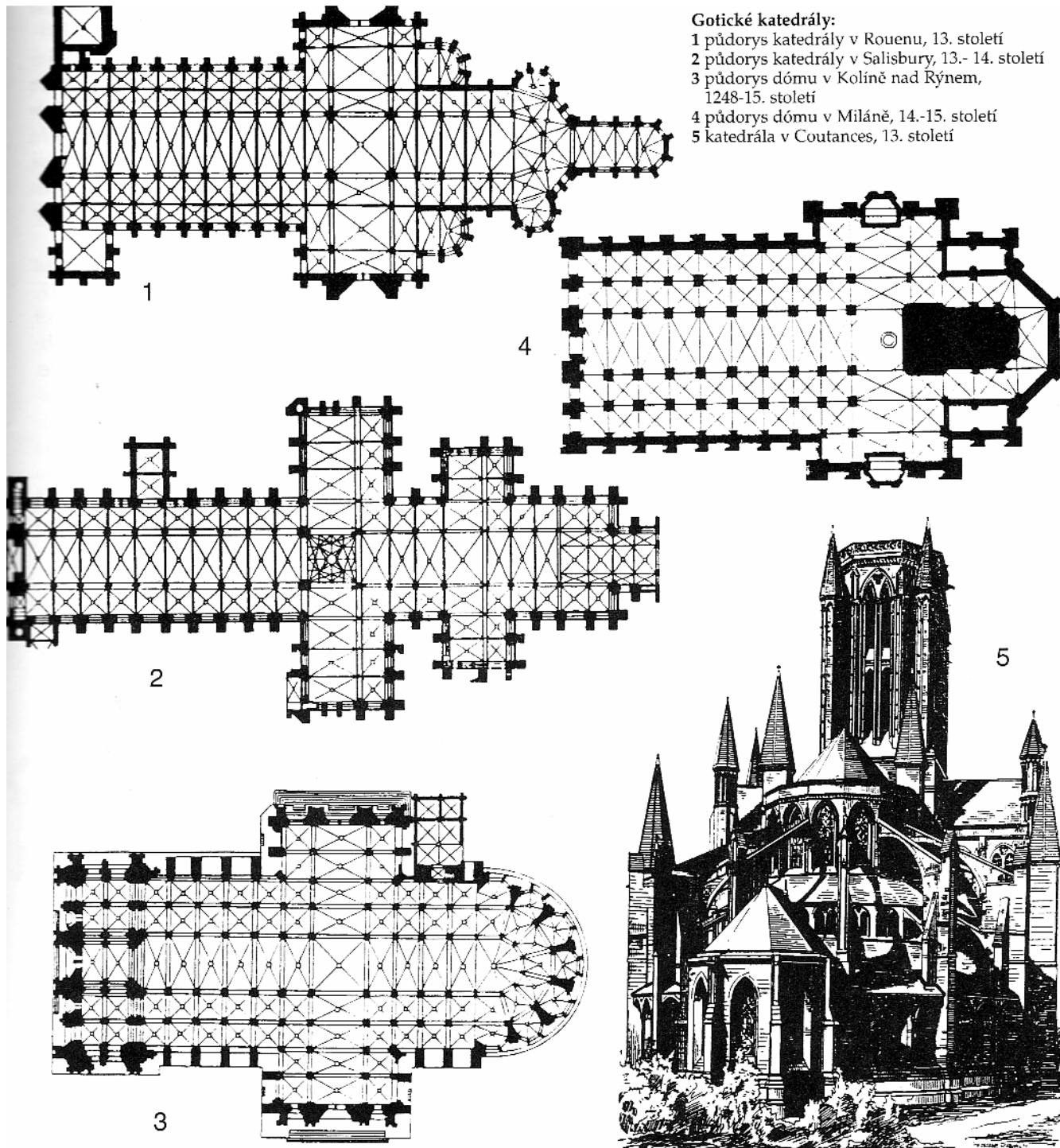
1 půdorys katedrály v Rouenu, 13. století

2 půdorys katedrály v Salisbury, 13.- 14. století

3 půdorys dómu v Kolíně nad Rýnem,
1248-15. století

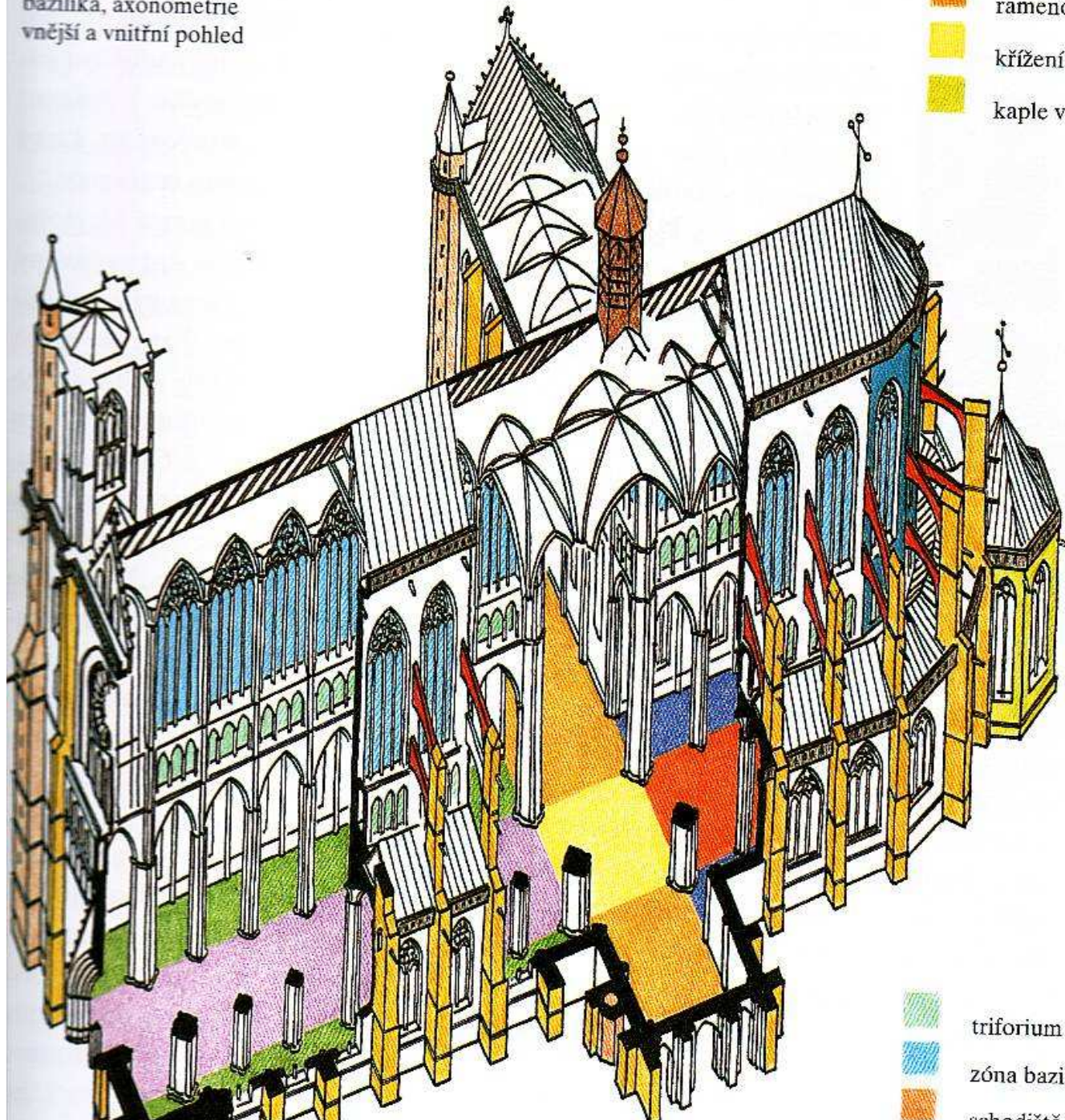
4 půdorys dómu v Miláně, 14.-15. století

5 katedrála v Coutances, 13. století

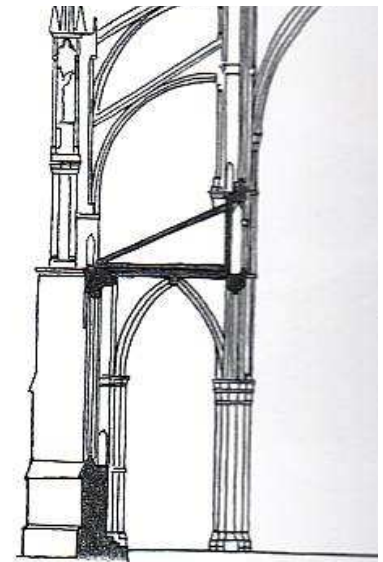

bazilika, axonometrie
vnější a vnitřní pohled

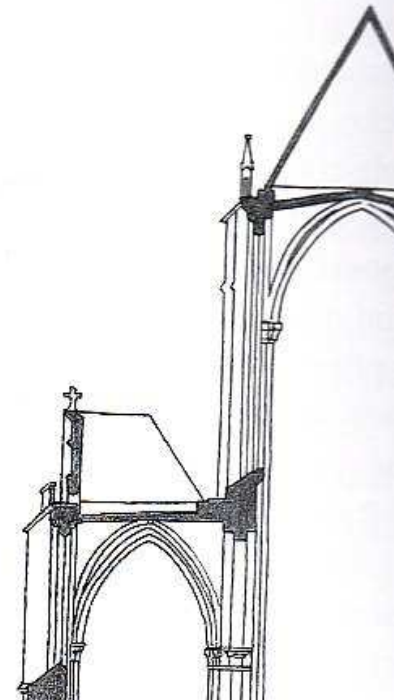

- rameno transeptu
- křížení
- kaple v ose chóru

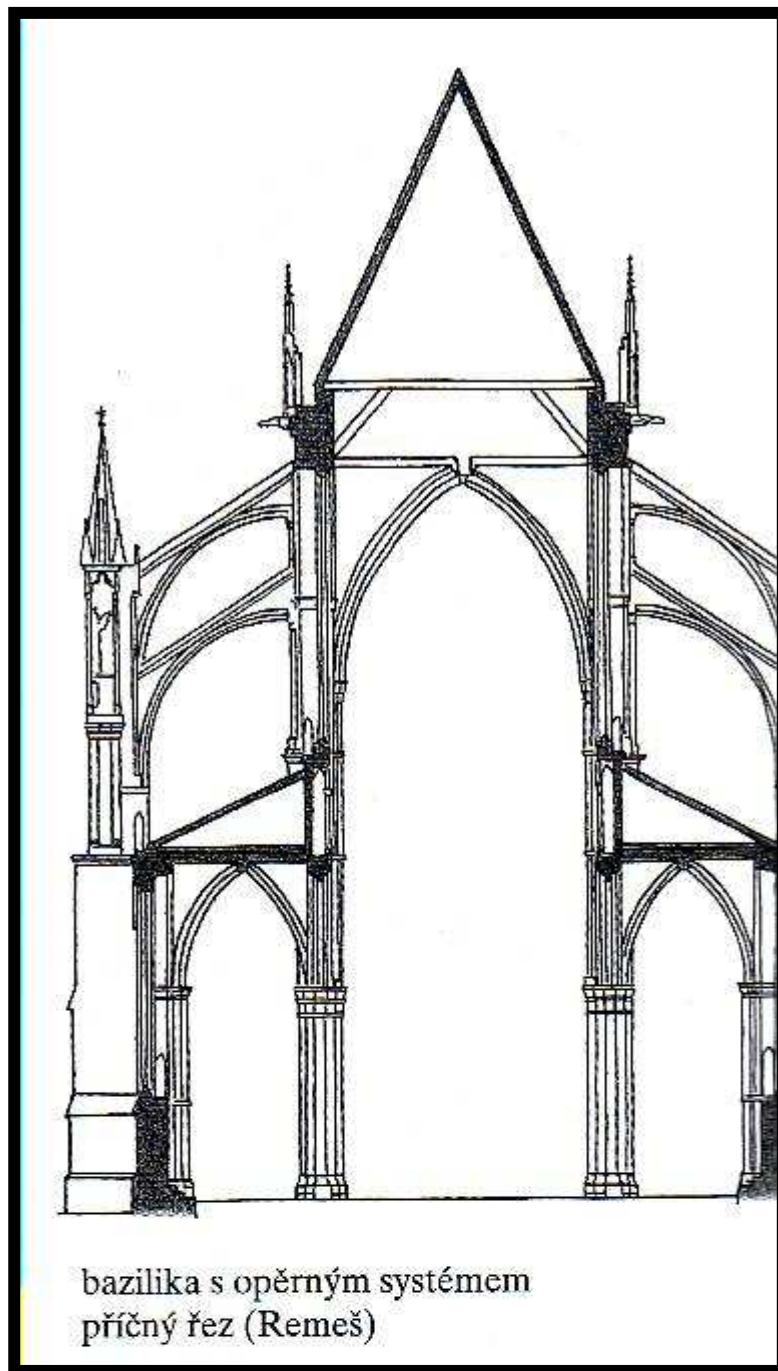
- triforium
- zóna bazilikálních oken
- obědňák

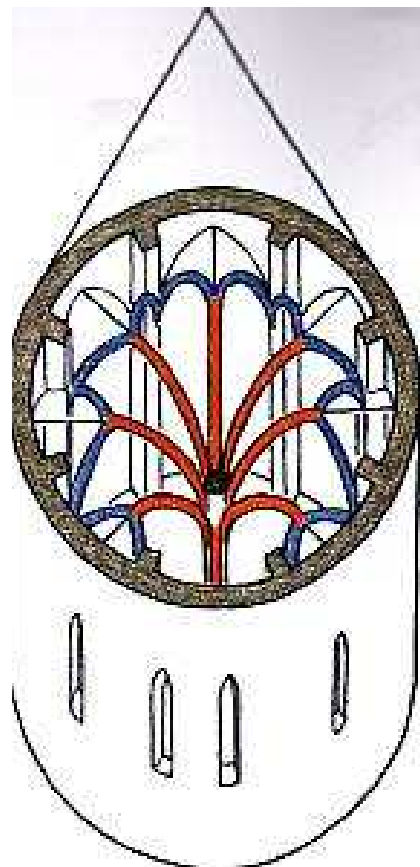
bazilika s opěrným systémem
příčný řez (Remeš)

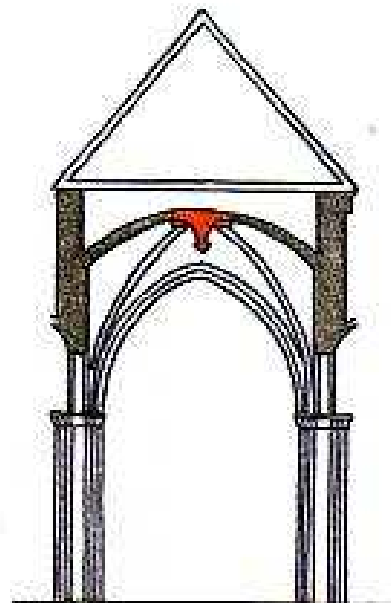

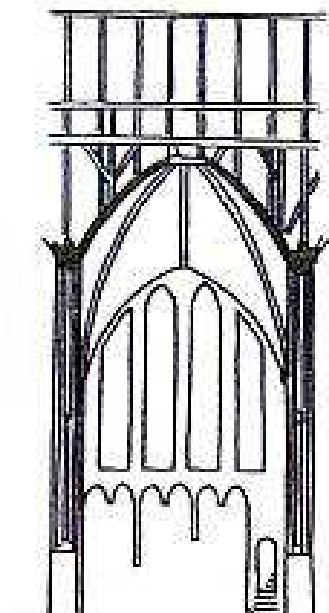
bazilika s opěrným systémem
příčný řez (Remeš)

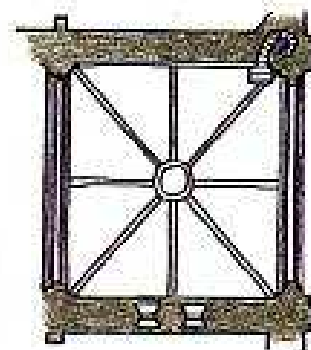
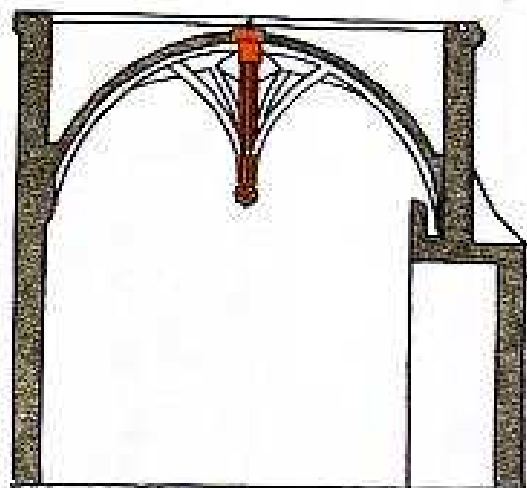
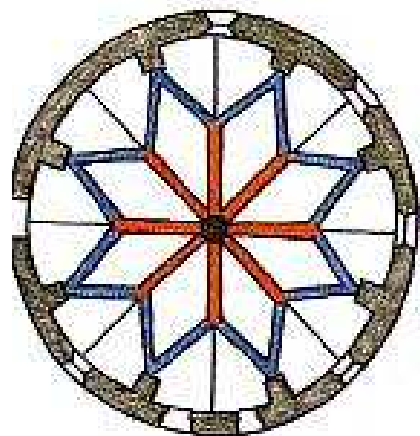
5 a + b

6 a + b

7 a + b

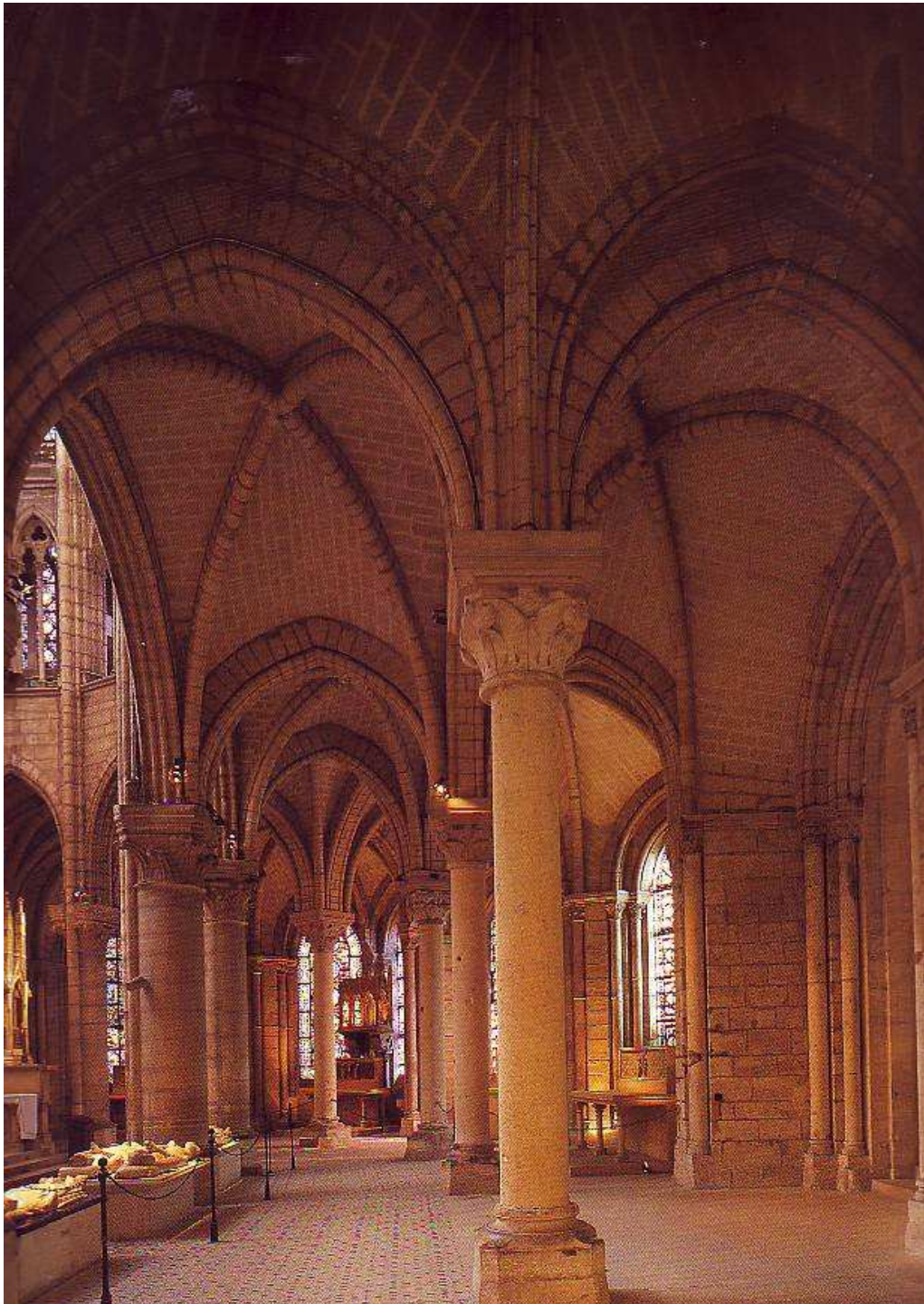

4 sklípková klenba
a) nárys b) půdorys

5 vějířová klenba na střece
a) nárys b) půdorys

6 visutý svorník
a) raně gotický b) pozdně

7 klášterní klenba
a) nárys b) půdorys

Chorový ochoz
opatského kostela v
Saint- Denis

FRANCIE

Gotická architektura, první původní a svébytný sloh od zániku antiky, svou podstatou, obsahem i formou antické architektuře přímo protikladný, vznikla v 2. třetině 12. století v severní Francii, odkud se v 2. polovině století rozšířila do ostatních oblastí země a do Anglie. Ve 13. století si pak začala podmaňovat celou západní, severní a střední Evropu.

Saint-Denis Opatský chrám kláštera v *Saint-Denis* je první sakrální stavbou, na níž bylo důsledně užito lomeného oblouku, žebrové křížové klenby a opěrného systému. Stavba měla i řadu románských přežitků, např. masivní zdi, hmotné články, abstraktní dekorace hlavic. (Z původní stavby se zachovalo západní průčelí s dvěma klenebními poli lodi, chórové kaple a krypta.) Slavnostního vysvěcení chrámu 11. června 1144 se zúčastnil král Ludvík VII. s královnou a církevními hodnostáři (arcibiskupové, biskupové, opati), kteří se po návratu do svých sídel stali propagátory nového slohu.

Rané katedrály

Z raně gotických katedrál 12. století (např. v Sens, Noyonu, Senlis) patří k nejvýznamnějším **katedrála v Laonu**, jež ovlivnila gotickou architekturu v Anglii i Německu, a proslulá **Notre-Dame v Paříži**, jež podnes tvoří charakteristický symbol hlavního města Francie.

Vývoj katedrály

Jestliže v katedrálách 12. století přežívaly některé románské rysy (horizontálnost, zdůrazněná čtyřdílným členěním zdi hlavní lodi na arkády, tribuny, triforium, okna; masivní sloupy místo svazkových pilířů; šestidílná klenba aj.), **francouzské katedrály 13. století z období klasické gotiky uskutečnily do důsledku umělecké záměry slohu** (trojdílné členění hlavní lodi bez tribun; svazkové přípory na pilířích volně tryskají ke klenbě; okna zabrala plochu mezi pilíři a dostala složitou kružbu; křížová žebrová klenba aj.).

Klasické katedrály

Umělecké dokonalosti dosáhl gotický sloh ve třech katedrálách: v **Remeši (korunovační chrám francouzských králů, plán Jean d'Orbais)**, v **Amiens (architekt Robert de Luzarches)** a v **Beauvais (vysoká klenba se zřítila a byla nahrazena nižší)**.

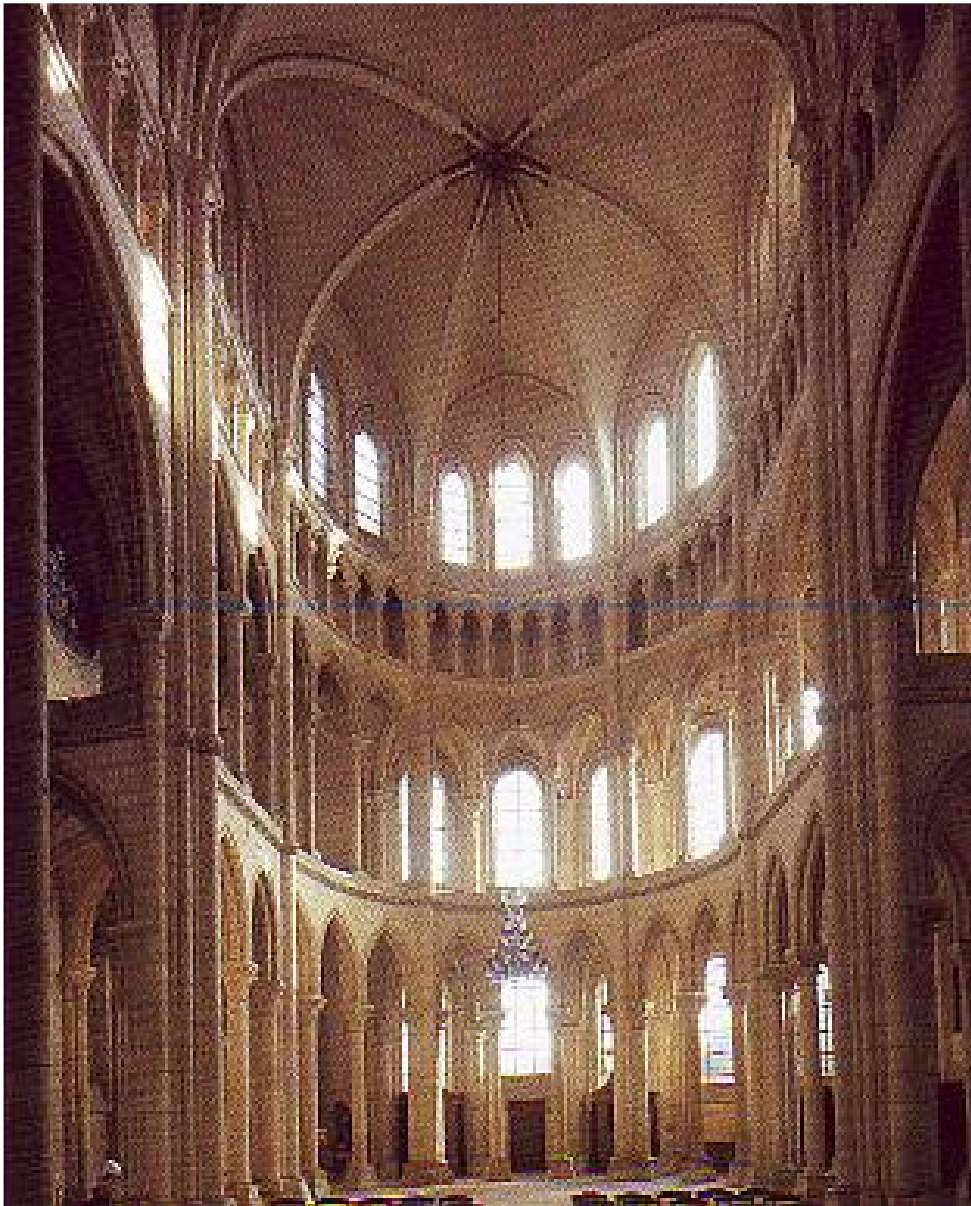
V nich vyvrcholilo gotické úsilí o sjednocení prostoru, odhmotnění, vyvinutí stav

by do výšky a délky (katedrála v Amiens je dlouhá 145 m). Předstupněm k nim byla katedrála v *Chartres* (průčelí s věžemi ze 12. století).

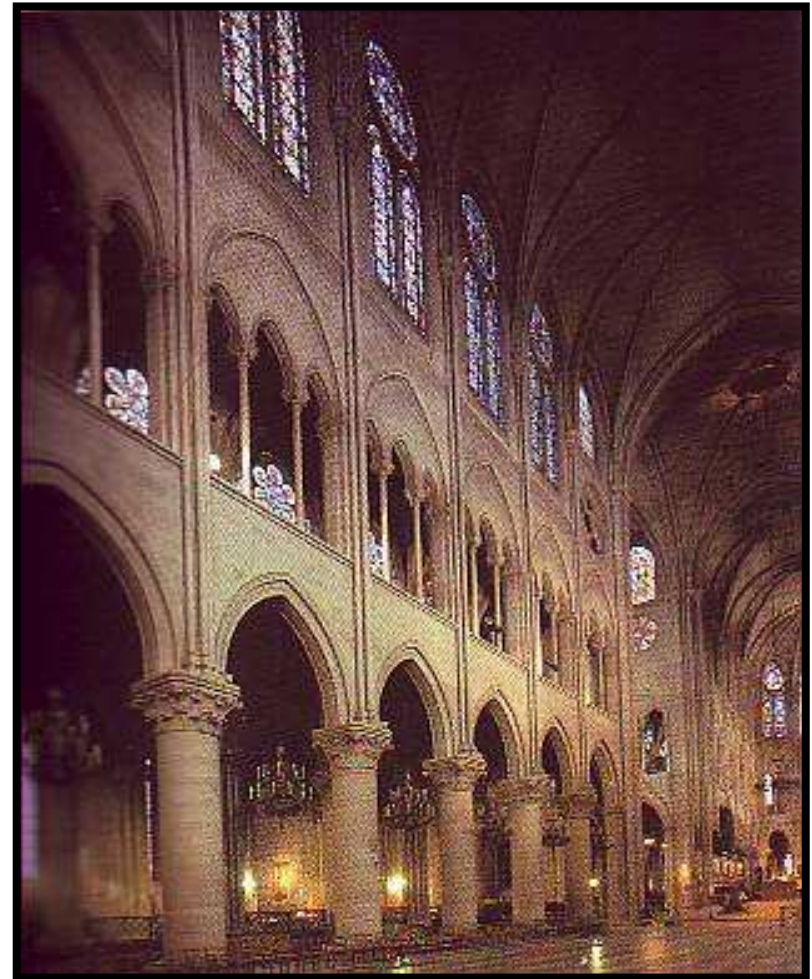

katedrála v
Laonu

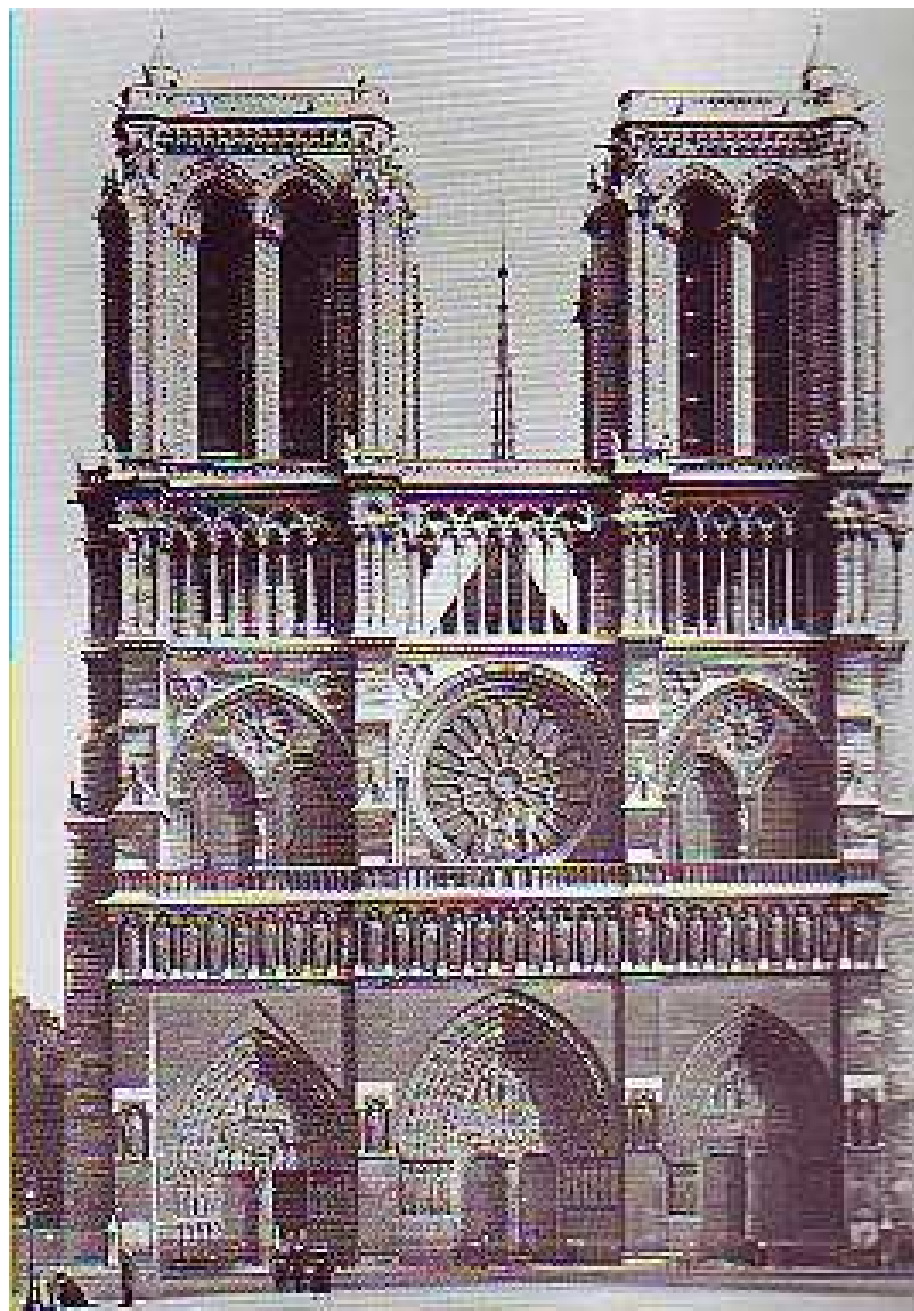

Vnitřek katedrály v Soisson

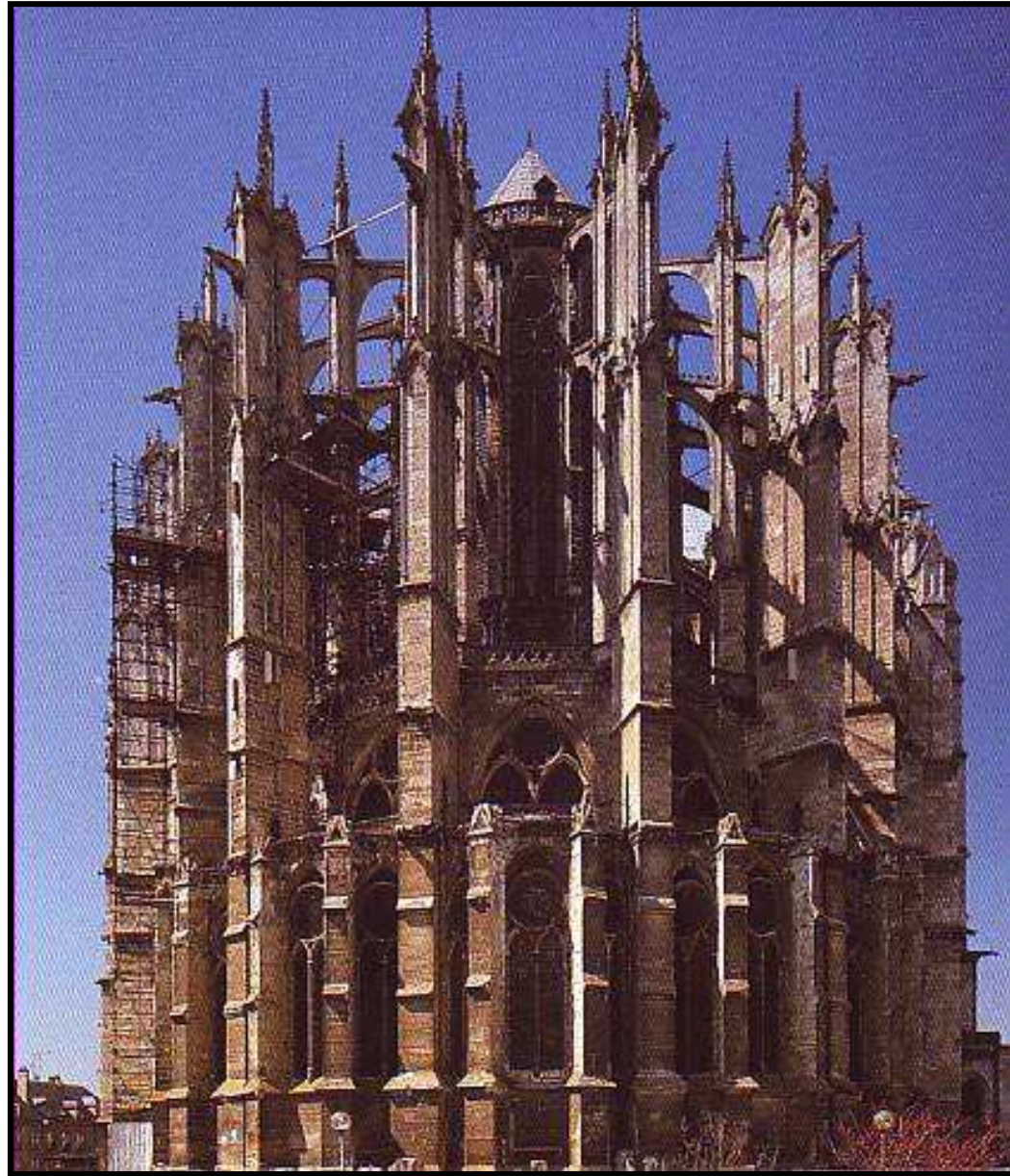

Vnitřek katedrály Notre Dame v Paříži

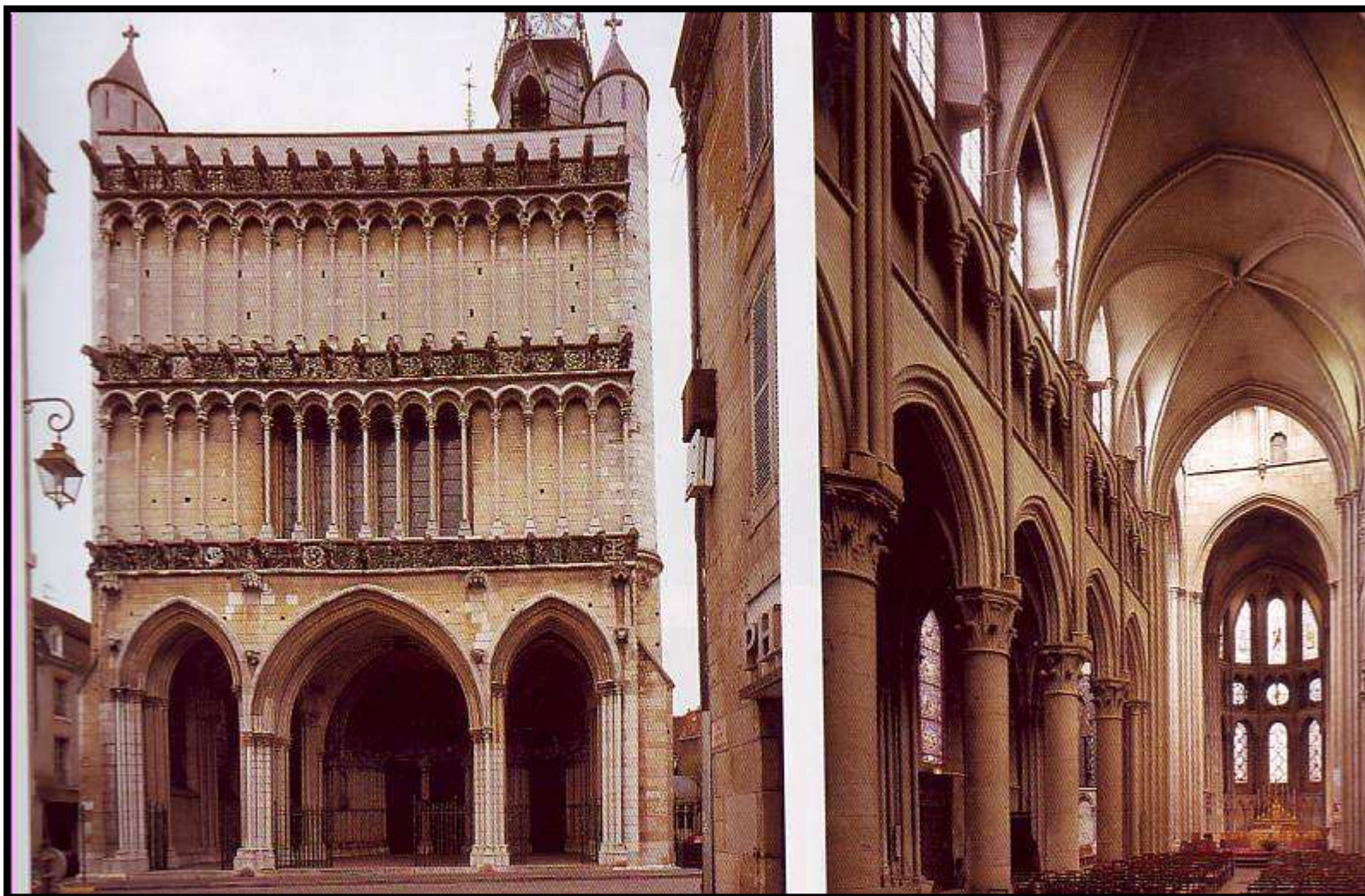

Beauvais (Oise),
katedrála Saint-Pierre
Vnější pohled na chór,
jehož stavba byla
zahájena roku 1225 a
který byl obnoven po
zřícení roku 1284.

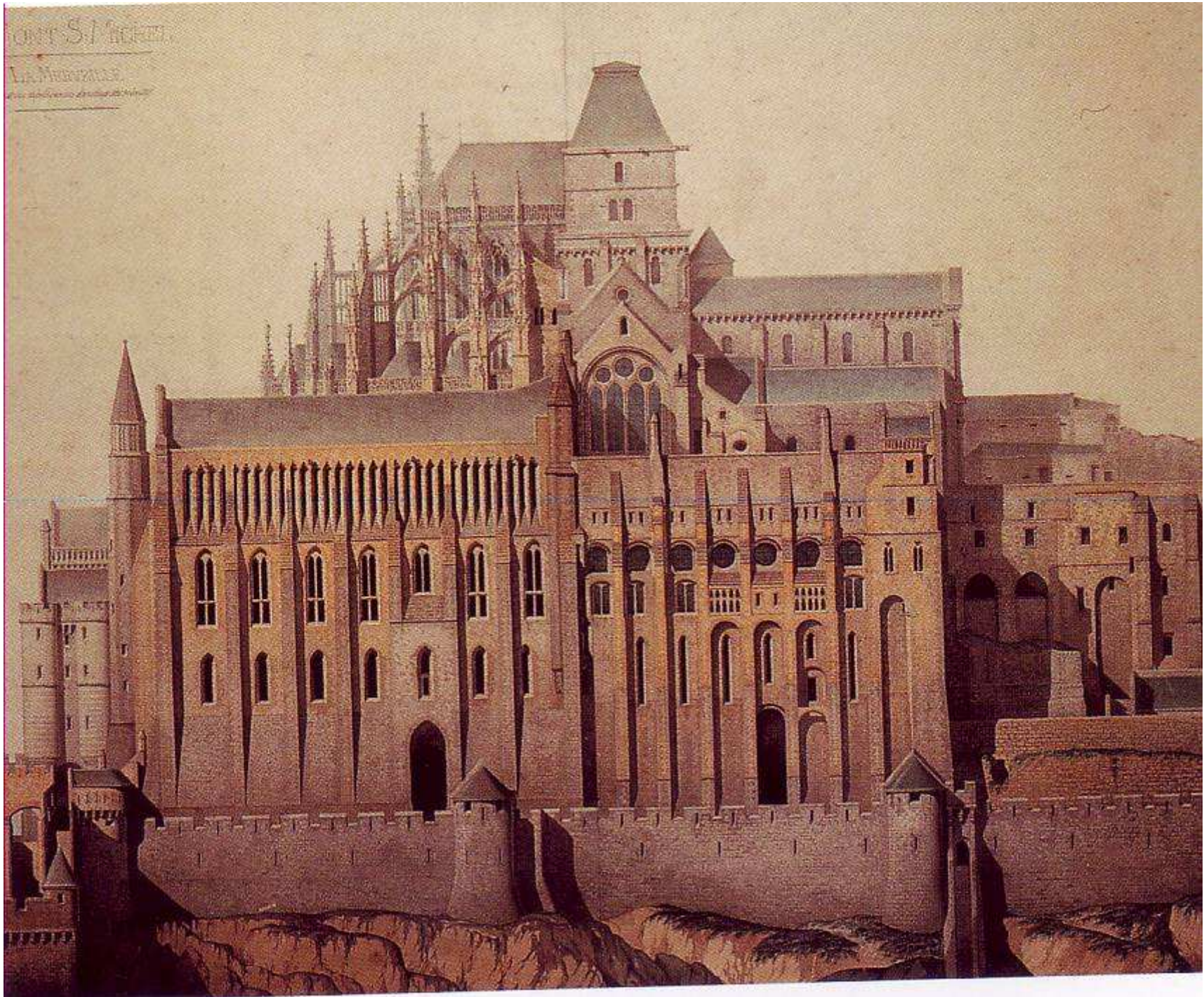

Dijon (Côte-d'Or), farní kostel Notre-Dame 2. čtvrtina 13. století, průčelí, střední loď a chór

Nejušlechtlejším dílem klasické gotiky je patrová palácovitá kaple krále Ludvíka Svatého **Sainte-Chapelle v Paříži**;

Ze severní Francie pronikala gotická architektura do ostatních krajů, kde nabývala zvláštních místních forem. Vedle školy *normandské* (katedrála v Rouen a Bayeux), *champagneské* (katedrála v Troyes) a *jihofrancouzské* (jednoduchá katedrála v Albi) získala zvláštní význam škola *burgundská*, která prostřednictvím cisterciáckých hutí šířila v redukované podobě gotickou architekturu do ostatní Evropy (prostota a strohost řádové stavby, oproštěné od dekorace, s rovně zakončeným chórem bez vnějšího opěrného systému).

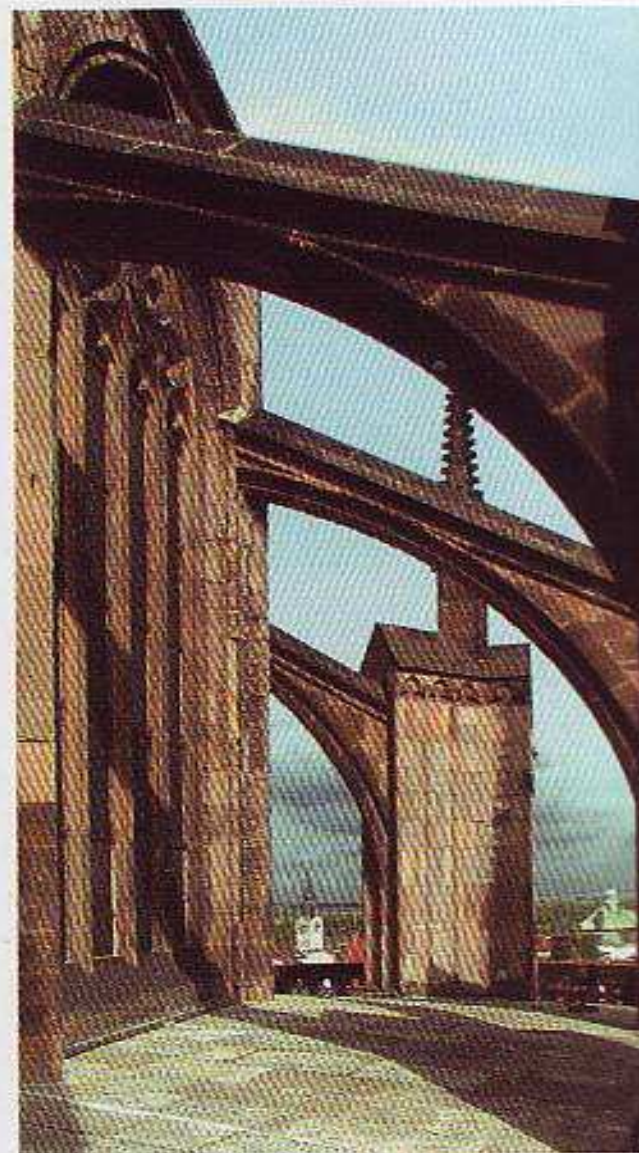
Gotické *hrady* spojovaly potřeby reprezentace a pohodlného bydlení se zvýšenými nároky na opevnění; středem byl masivní válcový *donjon* (například *Château Gaillard*, královský hrad *Louvre* v Paříži). Také města si stavěla pevná *opevnění* (Carcassonne). Pevností se stal někdy i *klášter* (Mont-Saint-Michel v Bretani, jedna z nejkrásnějších staveb klasické gotiky 13. století) nebo *papežský palác* v Avignonu (14. století). Ve městech vyrůstaly od 13. století výstavné radnice a měšťanské domy.

Koncem 13. století se uzavřelo velké období francouzských katedrál, z nichž mnohé zůstaly nedokončené (hospodářské vyčerpání měst, změna životního názoru). Měšťané se věnovali raději výstavbě farních kostelů, radnic, cechovních a měšťanských domů. V *církevní* architektuře vládl poklasický *lineární sloh* (krajní odhmotnění; zdůraznění výšky a hloubky prostoru; přípory jako proud ostrých linií tryskajících bez přerušení vzhůru), jenž vyústil do formalismu (forma se stala samoučelnou; například Saint-Urbain v Troyes). Pozoruhodnější je *světská* architektura 14. století (král Karel V. dobudoval Louvre a postavil Bastillu v Paříži).

Vnější opěrné prvky

Typickým znakem gotiky je také vnější opěrný systém. Ve snaze odhmotnit vnitřní prostor vysunuli gotičtí stavitelé nejdříve pilíře vně stavby, později zvýšili pilíře vnějších stěn nad úroveň střechy chórového ochozu nebo boční lodi a šikmými oblouky vynesli část tlaku klenby hlavní lodi či chóru na tyto volně stojící pilíře.

Dekorativní prvky a výzdoba

Silně stylizovaný románský rostlinný dekor se v gotice stal realističtější, objevily se v něm například révové listy, květy ale také figurální motivy, vedle fantastických zvířat i karikatury lidí a dokonce i portrétní plastiky. Novým prvkem je krab (jakýsi nerozevřený tučný list), zdobící téměř vždy výrazné šikmé linie a dále tzv. kytky. Zcela novým prvkem jsou fiály, věžičky na vrcholech volně stojících pilířů vnějšího opěrného systému, zdobené kraby a kytkou. Chrlice okapové vody jsou tvarovány jako fantastická zvířata, draci či ďáblové a symbolizují vypuzení démonů z chrámu.

Ze severní Francie pronikala gotická architektura do ostatních krajů

Škola *normandská* (katedrála v Rouen a Bayeux),

champagneská (katedrála v Troyes)

jihofrancouzská (jednoduchá katedrála v Albi)

škola *burgundská* získala zvláštní význam --šířila v redukované podobě gotickou architekturu do ostatní Evropy (prostota a strohost řádové stavby

Gotické hrady spojovaly potřeby reprezentace a pohodlného bydlení se zvýšenými nároky na opevnění

válcový *donjon* (například *Château Gaillard*, královský hrad *Louvre* v Paříži).
papežský palác v Avignonu (14. století).

Ve městech od 13. století výstavné radnice a měštanské domy.

Koncem 13. století se uzavřelo velké období francouzských katedrál, z nichž mnohé zůstaly nedokončené (hospodářské vyčerpání měst, změna životního názoru). Měšťané se věnovali raději výstavbě farních kostelů, radnic, cechovních a měšťanských domů.

V církevní architektuře vlád *poklasický lineární sloh*

krajní odhmotnění; zdůraznění výšky a hloubky prostoru; přípory jako proud ostrých linií tryskajících bez přerušení vzhůru),
jvyústil do formalismu (forma se stala samoučelnou; například *Saint-Urbain v Troyes*).

světská architektura 14. století (král Karel V dobudoval *Louvre* a postavil *Bastillu* v Paříži).

Pozdně gotický sloh 15. století představuje dialektický protiklad klasické gotiky, protože neguje některé její hlavní znaky a dokonce i funkci jejích konstruktivních prostředků; místo lomeného oblouku se načal užívat stlačený oblouk kýlový nebo oslí hřbet, žebrovou klenbu křížovou vystřídaly klenby síťové, hvězdové a vějířové, opěrný systém přestal být konstruktivní uměleckou nezbytností a proměnil se v dekoraci. Jak pozdní gotika dokázala převrátit původní tektonický smysl konstruktivního článku v pravý opak, ukazují tzv. visuté svorníky nebo přesekávaná žebra.

Pozdně gotický sloh pronikl do Francie z Anglie a plně se rozvinul až na konci . ~ století; **nazývá se styl flamboyant (plaménkový)** podle charakteristického motivů okenních kružbách. Jeho vrcholnými díly *byly chrámy v Moulins (1468-1505),*

V Anglii, která byla těsně spjata s Francií svými državami na jejím území (Normandie, Bretaň, Akvitánie, Poitou), se gotický sloh rozvinul velmi brzy--*uměním normanských dobyvatelů,*

První gotické chrámy stavěli sice francouzští architekti
(katedrála v Canterbury

stavitelé angličtí pak vtiskli ostrovní gotice **místní ráz** (dlouhé a široké lodi, horizontalita, převýšené lomené oblouky, dekorativnost, hvězdové a síťové klenby).

Anglická gotika vyvrcholila v **katedrále v Exeteru (1280-1394),**

---základy pro rozvoj pozdně gotického slohu, který se zrodil právě v Anglii.

Od poloviny 14. století začala v anglické sakrální architektuře převládat nad tektonickou logikou dekorativní fantazie.

V Německu vznikl v 1. polovině 13. století tzv. *přechodný sloh*, gotické prvky se objevovaly na románských stavbách (např. *Sv. Gereon v Kolíně nad Rýnem; dómy v Halberstadtu, Naumburgu a Bambergu*).

Když v polovině 13. století byla přijata francouzská klasická gotika, stavební činnost poklesla a **některé dómy zůstaly nedokončeny** (*Kolín n. Rýnem, Řezno*).

K národní osobitosti dospěla německá gotika ve 14. století, kdy se soustředila na rozvoj *síňového prostoru* (*dóm v Míšni*). Tendence k stejnorodí působila na chrámovou architekturu v Norimberku (Sv. Vavřinec, Sv. Sebald), ve Vídni (dóm sv. Štěpána) a v severním Německu, kde se stavěly kostely cihlové

Itálie

Domácí umělecké tradice (dědictví antiky, románské protorenesance) v Itálii nedovolily gotickému slohu prosadit se v jeho úplnosti. Italští architekti dávali přednost horizontálnosti před vertikálitou, široce rozevřenému prosvětlenému prostoru před hloubkově vyvinutými loděmi, plné zdi před jejím odhmotněním a vnější opěrný systém nepřijali vůbec. Předjímalí renesanci obdobně jako architekti románští.

SOCHAŘSTVÍ

Také východiskem gotického sochařství byla funkce *náboženská*: propagovat křesťanský názor katolické církve. Od románského se však gotické sochařství liší tím, že se **Funkce** neodvrací od přírody a pozemského života, ale postupně jim přiznává stále větší platnost, až z nich nakonec učiní hlavní náplň uměleckého díla. V gotickém *realismu*,

ve snaze zlidštit náboženské náměty a působit na cit a fantazii diváka se projevil **Realismus** názor *laických* umělců, kteří vyjadřovali touhu po poznání nastupující *měšťanské třídy*.

Rozeznáváme dva základní druhy gotického sochařství:

1. *monumentální skulpturu*, kamenictví spjaté s architekturou a zdobící průčelí chrámů, v interiéru hlavice přípor, konzoly, svorníky a jiné architektonické články;
2. *komorní sochařství*, tvořící přenosné volné sochy hlavně ze *dřeva* (řezbářství), ale také sošky ze *slonoviny* a výjimečně z kamene.

Vedoucí postavení mělo zprvu *kamenictví*, v pozdější době stoupl význam *řezbářství*

Gotická skulptura na průčelí katedrál (přejala funkci „bible chudých“ románské malby) se podobala jakýmsi *kamenným encyklopediím* středověkého myšlení a podá **Průčelí katedrál** vala zrcadlo *přírody* (svět rostlin a zvířat), *vědy* (postava Scholastiky), *morálky* (alegorie Ctností a Neřestí) a *historie* (Starý a Nový zákon). Kalendářní výjevy předváděly koloběh práce rolníka - nevolníka, protože práce byla chápána jako trest boží a cesta ke spáse.

Sochařská výzdoba se uplatnila vně stavby i nad portály, v galeriích králů, ve titu, na věžích, na bočních lodích i na lodi příčné, na opěrném systému a na fautas- **Sochařská výzdoba** tických chrličích, symbolizujících zlé demony; *uvnitř* chrámu na hlavicích, konzolách, svornících, sedilůch ap.

Řezbářství se soustřeďovalo na *náměty* Krista (Ukřižování, Ecce homo), P Marie madona s Ježíškem), piety (P. Marie s mrtvým Kristem na klíně) a světců (apoštolo- Řezbářství ve, evangelisté, mučedníci, patroni kostela ap.). Realistická tendence byla posilová

na snahou umělců vcítit se do náboženských námětů, zlidštit postavy Krista, Zdroje realismu P marie, apoštolů a světců, přenést výjevy do současnosti i rostoucí zálibou v zobrazování legend a apokryfů, patronů měst a řemeslnických cechů a nakonec rozvinut~ m zájmem o věrné zobrazení přírody v detailu (vegetace, zvířata).

Vvvoj francouzské katedrální skulptury od románského typu *sochy - sloupu k troj* -.:*měrné* postavě přirozeného postoje a pohybů, rozlišené věkem a charakterem FRANCIE a odpoutané od architektury, můžeme sledovat od západního portálu v *SaintR'nis (1140)* přes západní portál v *Chartres (1155)* a *Notre-Dame v Paříži (1. čtvrtina 13. století)* až k vrcholným dílům na hlavních portálech katedrál v *Amiens* a *Remeši* 2. čtvrtina 13. století).

ROMÁNSKO - GOTICKÁ A RANĚ GOTICKÁ ARCHITEKTURA NA NAŠEM ÚZEMÍ

S téměř stoletým zpožděním dorazila románsko - gotická architektura v první třetině 13. století i na naše území.

- V té době se však ve Francii už půl století stavěly i gotické katedrály.
- A tak se takřka současně uplatňuje z jihozápadu přes rakouské Podunají vliv cisterciácké architektury přechodového stylu .

Velehrad, Tišnov - Předklášteří, Osek),

zatímco ze západu na naše území současně proniká přes Sasko estetika severofrancouzských katedrál. U řady raně gotických staveb tak najdeme současně prvky cisterciáckého stylu i katedrální gotiky v osobité syntéze, která je prvním tvořivým vkladem českého prostředí do vývoje gotického slohu (Kolín).

GOTICKÁ ARCHITEKTURA NA NAŠEM ÚZEMÍ

V druhé polovině 13. století pokračuje budování rozestavěných klášterních areálů, nyní už zcela v gotickém stylu.

Vedle dalších cisterciáckých klášterů (Vyšší brod, Zlatá koruna) vzniká pozoruhodný areál benediktinů v Třebíči a premonstrátů v Teplé, dominikáni staví první halové kostely (Jihlava) a městské klášterní areály, podobně jako minorité, františkáni a klarisky (Anežský klášter v Praze).

Zejména období vlády Přemysla Otakara II. (1252 - 78) provázela mohutná vlna stavební činnosti v plně rozvinutém gotickém slohu.

Panovník zakládal města (České Budějovice, Písek, Kolín, Čáslav, Uherské Hradiště atd.) a kláštery (Zlatá Koruna), přestavoval hrady (Křivoklát, Zvíkov, Buchlov) a stavěl nové (Písek, Bezděz).

Na stavebním ruchu se však stále víc podílejí i šlechta a měšťané.

-staví výstavné a rozměrné městské kostely, halového typu (také inspirovaného německou oblastí), vyhovující potřebám lidnatých měst, veřejné budovy jako jsou špitály a lázně a technické stavby (vodovody, mosty, mlýny).

Koncem 14. století začínají být běžné i kamenné měšťanské domy.

Ve 14. století už gotika u nás natolik zdomácněla, že mohlo dojít ke vzniku osobitých staveb, jejichž architekti různě kombinovali a přetvářeli podněty ze světa (cisterciácký klášter v Sedleci u Kutné Hory).

Velkolepý rozvoj gotického stavitelství vrcholí za Karla IV.

V areálu Pražského hradu staví hut' avignonského Matyáše z Arrasu a později Petra Parléře **katedrálu sv. Víta** a buduje se nový královský palác. Pražské Nové Město představuje vrchol našeho středověkého urbanismu. Pražské trojměstí spojuje nový kamenný most. Císař staví i velkolepý hrad Karlštejn na ochranu korunovačních klenotů a vzácných relikvií. Ve 14. století si staví malá kamenná sídla - tvrze - i nižší šlechta.

Pražská katedrální hut' se stává školou a vzorem, otvírá cestu osobité české verzi pozdní gotiky, zvané krásný sloh. Vývoj vrcholné gotické architektury však přerušily husitské války, za nichž se na většině našeho území nejen nestavělo, ale velké množství zejména církevních staveb bylo zničeno.

POZDNĚ GOTICKÁ ARCHITEKTURA

Gotičtí stavitelé a kameníci dospěli postupně k tak dokonalému zvládnutí opracování a použití kamene, že stavební technologie přestávala být omezením pro tvůrčí vizi.

Statika stavby se soustředila do sítě stále štíhlejších sloupů a klenebních žeber.

Mezi žebry tvořila klenbu jen tenká vyzdívka bez nosné funkce, prostor mezi obvodovými opěrnými pilíři zabírala stále větší okna, stavba jakoby se odhmotňovala.

Příkladem pro celou západní Evropu se stala **palácová kaple Ludvíka IX. Svatého v Paříži, zvaná Saint- Chapelle z roku 1250.**

Její jednolodní patro jakoby ani nebylo zděnou stavbou, ale spíš jakousi prosklenou klecí.

Klenební žebra zcela opustila prosté úhlopříčné linie, vytvářela stále složitější krajkové prostupujících se hvězd a nakonec se rozvlnila se v neuvěřitelné oblé linie kroužených kleneb a plaménkových okenních kružeb.

POZDNĚ GOTICKÁ ARCHITEKTURA NA NAŠEM ÚZEMÍ

Pozdní gotika byla prvním obdobím, kdy české prostředí dokázalo přispět k evropské kultuře vlastním vkladem a vytvořit osobitou verzi importovaného slohu.

Je příznačné, že tento vklad je už spojen s osobnostmi výjimečného nadání, jejichž jména známe.

Na počátku stojí **Petr Parlér z rodiny stavitelů chrámů v Gmundu a Kolíně nad Rýnem.**

V čele pražské katedrální huti stanul roku 1356 ve věku pouhých třiaadvaceti let a přesto (nebo právě proto?) dokázal vytvořit dílo plné originálních výtvarných nápadů, které předešlo dobu a otevřelo cestu k tzv. krásnému slohu, české variantě pozdní gotiky.

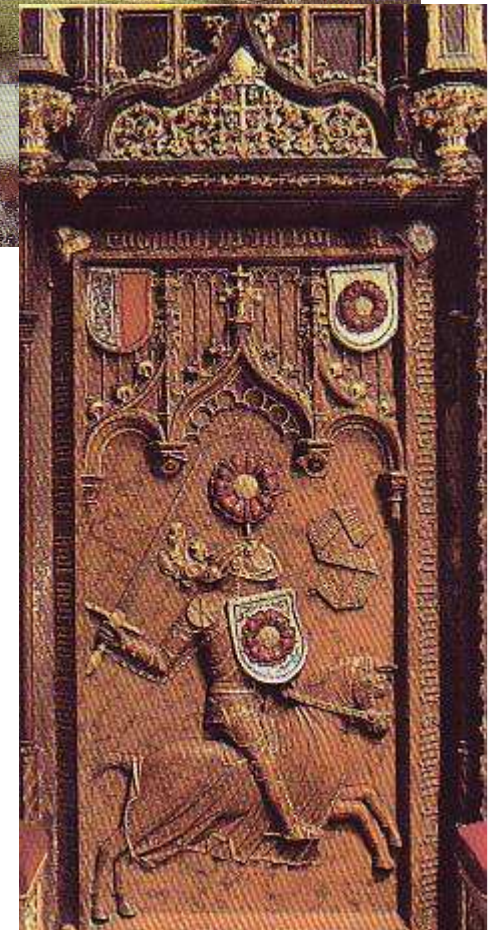
Na parléřovský odkaz navazovaly stavby kutnohorského patriciátu i jihočeská pozdní gotika Rožmberků (Český Krumlov, Dolní Dvořiště, Rožmberk, Kájov atd.). Moravu (Znojmo, Brno, Olomouc) ovlivnil parléřovský styl prostřednictvím Vídně, kde působil Petrův syn Václav i další členové pražské huti.

Na samém konci gotiky stojí dílo **Benedikta Rieda (Rejta) z Burghausenu**, který jakoby zbavil parléřovskou klenbu váhy. Ladné, téměř jen uměleckému záměru podřízené křivky kroužené klenby se vznášejí nad 62 m dlouhým a 16 m širokým Vladislavským sálem, jehož renesanční okna se už doslova i symbolicky otvírají novému slohu.

Vyšší Brod - cisterciácký klášter

Klášter založil Vok z Rožmberka roku 1258. Klášterní kostel měl sloužit jako rodové pohřebiště Vítkovců

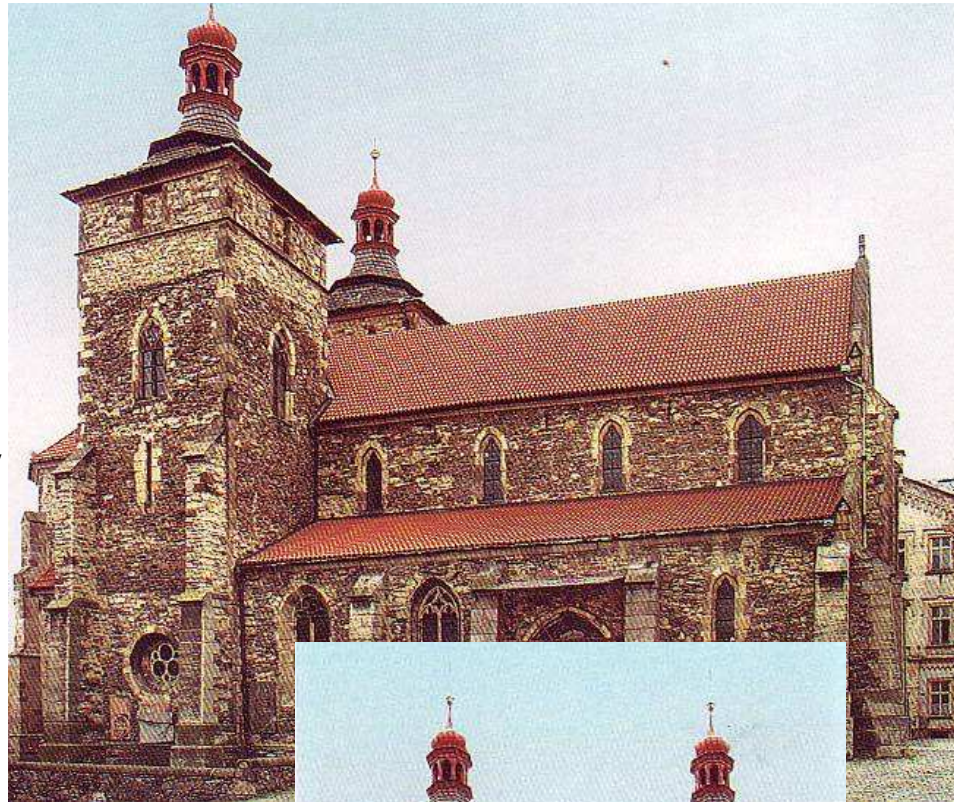
klášter je proslulý zejména svým oltářem s cyklem vynikajících deskových obrazů "mistra vyšebrodského", pozoruhodná je i architektura s několika výjimečnými prvky. Například závěr kostela s chórem proti hlavní lodi

Kouřim - kostel sv. Štěpána

Původní raně gotický kostel byl postaven jako trojlodní bazilika v šedesátých letech 13. století. Boční lodi jsou zakončeny tělesy věží s připojenými nízkými pětibokými závěry, pětiboký presbytář má výšku hlavní lodi. Pod ním je umístěna osmiúhelníková krypta zaklenutá hvězdicovou klenbou na střední pilíř. Bohatá výzdoba architektonických článků pochází převážně z neogotických úprav na přelomu 19. a 20. století. Původní je také jen boční povál na severní straně. Při kostele stojí samostatně pozdně gotická zvonice z roku 1525 upravená později renesančně.

ZDROJE:

BAUER, Alois. *Dějiny výtvarného umění*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 1998, 287 p. ISBN 80-858-3925-3.

CHÂTELET, Albert a Bernard Philippe GROSLIER. *Světové dějiny umění: malířství, sochařství, architektura, užité umění*. České vyd. 2., upr., Praha: Ottovo nakladatelství v divizi Cesty, 2004, 784 s. ISBN 80-718-1936-0.

MRÁZ, Bohumír a Odborná spolupráce Marie ČERNÁ. *Dějiny výtvarné kultury*. 4. vyd., V Idea servis 3. vyd. Praha: Idea servis, 2002, 287 p. ISBN 80-859-7039-2.

Internetové zdroje:

<http://cs.wikipedia.org>

<http://www.artmuseum.cz>

<http://historika.fabulator.cz>

<http://www.umeni.euweb.cz>

<http://www.dejinyumeni.czweb.org>

<http://www.sps-ul.cz/doku.php/gotika>